

Staffan Fridell

SYDVÄSTSVENSKT JAK OCH MEK: ARKAISM ELLER
RESTITUTION?

Det har under en lång tid förts en diskussion om bakgrunden till den fornsvenska ljudövergången $k > gh$ i vissa ord. De senaste inläggen i denna debatt är Gunilla Söderbergs avhandling *Taga, bagare, Bragby. Om g för äldre k i svenskan* (1997) och Per-Axel Wiktorssons synpunkter som opponerare på denna avhandling, publicerade i *Svenska landsmål* (1997). De två kan sägas representera olika forskningstraditioner. Söderberg menar visserligen att övergången i en del ord och namn (t.ex. *bagare* och *Sverige*) är resultat av danskt inflytande, men hon anser samtidigt att det finns ett antal ord (t.ex. *iak, mik, thik, sik, taka, tok, nokor*), där utvecklingen utgår från centralt svenskt område (östra Svealand) och väsentligen beror på svagtonsställning. Wiktorsson, å andra sidan, vill, bl.a. i anslutning till D. O. Zetterholm (1939), generellt se den fornsvenska utvecklingen $k > gh$ som "en sporadisk utlöpare från det gamla danska området med dess klusilförsvagning" (Wiktorsson 1997:129). De två synsätten illustreras väl av två kartor hos Wiktorsson (1997:126, 128).

En viktig roll i argumentationen spelar det relativt stora område i sydvästra Sverige, där det i dialekten in i modern tid finns eller har funnits former som *jak, mek, dek, sek, taka* etc. Söderberg (1997:86) företräder här den traditionella uppfattningen (t.ex. Götling 1944:43–44) att detta är arkaismer, där k är bevarat från fornsvensk tid, och ser området som en dialektgeografisk barriär och ett starkt argument mot ett samband mellan den dansk-skånska klusilförsvagningen och den fornsvenska utvecklingen $k > gh$. Wiktorsson (1997:127–128) däremot vill, liksom tidigare Einar Haugen (1976:278, 280, 1984:352), i stället se de sydvästsvenska dialektformerna som restitutioner i reaktion eller naboopposition mot danskan.

Utbredningen av formerna *jak* och *mek* (eller *mäk*) med slutljudande k i äldre folkmål finns redovisad i Söderbergs avhandling (1997:81–84). Jag har gjort en egen genomgång och kontroll av källmaterialet i SOFId (varifrån allt källmaterial nedan är hämtat om inget annat anges) och då visserligen hittat enstaka sockenbelägg, som Söderberg missat, men det är endast fråga om obetydliga avvikelser utan betydelse för de dialektgeografiska

sammanhangen. Centrum för utbredningsområdet är Västergötland, där *k*-former finns i hela landskapet med undantag endast för nordöstra delen (norra Vadsbo härad). I delar av norra Småland (Västbo, Mo, Tvetå, Vista, Norra och Södra Vedbo samt Östra härad) finns också ett sammanhängande område, till vilket också några få belägg i sydvästra Östergötland inte oväntat ansluter sig. Även i norra Halland finns några socknar med *k*-former. Något söder därom finns också uppgifter från sydvästra Småland (Lidhult och Vrå) och södra Halland (Harplinge och Veinge). Vad gäller Veinge är *mek* ditskrivet i efterhand på arkivkortet (med Ingemar Ingers handstil) och därför av synnerligen tveksamt källvärde. Också Harplinge verkar misstänkt isolerat som belägg. Uppgifterna från Lidhult och Vrå förefaller dock pålitliga. Från södra Bohuslän (Håltå socken; DAG) känner jag ett belägg på *mek*, men jag vill reservera mig för att det kan finnas fler källbelägg från Bohuslän och Dalsland, eftersom jag inte har haft möjlighet att gå igenom dialektsamlingarna vid Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg.

Det här angivna området kan anses vara det ungefärliga dialektala utbredningsområdet vid 1800-talets slut. Men det finns äldre belägg som tillsammans tyder på en något större spridning av företeelsen i äldre tid. Från Östbo härad uppges *mek* av J. J. Lagergren på 1820-talet. En uppteckning av C. F. Hyltén-Cavallius från 1836–39 från Vislanda i södra Kronobergs län nämner *meke*. Det är en sällsynt formvariant i vissa äldre källor, vilken har bildats av *mek* med tillägg av *e*, sannolikt utgående från ett energiskt uttalat *k* med postaspiration. Anders Lignell (1851:110) anger vidare utan ortsangivelse *jak* och *mäk* från Dalsland. I ännu äldre tid finns *k*-former i bröllopsdikter från 1700-talet från östra Blekinge och södra Kalmar län (Brd:316–318, 393–397, 405–408, 434–438). Också vissa 1700-talskällor från Bohuslän har sådana former (se Söderberg 1997:84).

Man kan alltså ana konturerna av ett äldre typiskt sydvästsvenskt brett utbredningsbälte på diagonalen över Götaland, ett bälte som redan under tidigt 1800-tal verkar ha naggats i kanten i sydost. Detta har redan tidigare påpekats av Gunnar Hedström (1939:154) och Gunilla Söderberg (1997:86). Men det finns ännu en omständighet som kan sägas vara ett argument i samma riktning och som jag skulle vilja utveckla.

I de flesta av de uppteckningar som uppges *jak* och *mek*, sägs också att former med bortfall av slutkonsonanten, dvs. *ja* och *me*, förekommer som reducerade variantformer i mindre betonad ställning. I de delar av västra Småland, där *mek* inte är belagt, heter det i stället *me* generellt, med långt *e* i tryckstark ställning och kort *e* i trycksvag. Mönstret är mycket frekvent och

gäller stora delar av västra Småland och Blekinge. Genuina dialektala former med *j* (*mäj*, *maj*), vilka tveklöst är utvecklade ur *gh*, finns å andra sidan inte alls i detta område utan endast i östra Småland och Blekinge.

Gunnar Hedström (1932:23) vill förklara de västsmåländska *me*-formerna genom en utveckling från *k* til *gh* och vidare till bortfall. Jag menar i stället att det inte har funnits något mellanstadium med frikativt *g* utan att *me* har uppkommit genom bortfall av *k* i ett satsfonetiskt sammanhang. Den tidigare satsfonetiskt betingade variationen mellan dubbelformerna *mek* och *me* har alltså ersatts av ett läge där den ena formen, det reducerade *me*, helt tagit över. Detta har antagligen skett under 1800-talet i västra Småland, och det västsmåländska *me*-området är alltså ett sannolikt äldre *mek*-område. Motsvarande resonemang gäller för förhållandet mellan *jak* och *ja* och förstås även för *dek* och *de* och *sek* och *se*.

I sydöstra Småland och östra Blekinge, där det finns uppgifter om *k*-former endast i källor från 1700-talet, har antagligen dessa försvunnit redan under 1700-talets slut eller 1800-talets allra tidigaste skede. Formerna med *j* här betraktar jag som införda utifrån, från norr, snarast via Kalmar och Blekinges kuststäder, och inte som ett resultat av en lokal utveckling $k > gh > j$. Det är en spridning som har fortsatt in i nutid också i västra Småland, där *mäj* numera är utbrett och vanligt i talspråket, trots att det alltså helt saknats i äldre dialekt.

Gunilla Söderberg (1997:89–94) har gått närmare in på växlingen av typen *mek*: *me* i Västergötland och försökt finna förklaringar till variationen. Hon diskuterar tryckstyrka och kvaliteten på efterföljande språkljud (dvs. vokal i motsättning till konsonant; eller typ av konsonant), men också det syntaktiska sammanhanget, som möjliga bakgrundsvariabler, men finner inte att någon av dessa kan ge en godtagbar förklaring till den empiriskt konstaterade växlingen. Något förenklat tror jag man kan säga att *jak* och *mek* är vanligare i materialet än vad de borde varit om de föreslagna variablerna vore styrande. Söderberg nöjer sig därför med den ganska allmänt hållna slutsatsen att "slutljudsställning bör ha verkat konserverande på *k*". Jag undrar nu om inte ett mer variationslingvistiskt synsätt skulle kunna vara fruktbart här. Den stora mängden av uppgifter i dialektuppteckningar om att former utan slutkonsonant är svagtonsvarianter kan inte avfärdas så enkelt. En möjlig förklaring skulle kunna vara att det empiriska materialet för Västergötlands del återspeglar en vid början av seklet pågående utjämning i riktning mot att *k*-former tar över mark och i ökande utsträckning kommer in också i svagton, kanske gynnat av att *k*-formerna uppfattats som kännetecknande för dialekten i motsättning till

riksspråk och därför "överanvänts" som ett uttryck för dialektal självmedvetenhet.

Ett parallellt resonemang till det för *mek* och *me* kan man sannolikt föra beträffande de särpräglade preteritumformerna *fe* 'fick' och *je* 'gick' (med långt eller kort *e* beroende på satsfonetisk ställning). Man kan t.ex. säga *Han fe en krona* eller *Hon je te stan*. Dessa finns i dialekten i västra Kronobergs län (och intilliggande delar av Halland, Blekinge och Skåne), ofta i variation med *feck* respektive *jeck*. Även här har man räknat med att utvecklingen gått via former med *gh* och hänvisat till ett antal fornsvenska belägg med sådan stavning: *fig*, *gigh* o.d. (Wigforss 1913–18:26–27, Swenning 1917–37:59, Hedström 1932:50, Lennart Moberg 1944:164). De flesta av de aktuella fornsvenska beläggen, eller 12 av 17 hos Söderwall, kan dock vid en närmare undersökning knytas till finländska urkunder eller till texter översatta eller skrivna av finländare (Jöns Buddes översättningar och Själens tröst; jfr Beckman 1917:62, Henning 1960:33–34) och har sin motsvarighet i nutida finlandssvenska dialektala former med klusilt *g* (OFSF 2:195, 427). Ett par belägg från Arboga och Jönköpings tänkeböcker skulle kunna bero på lågtysk påverkan (jfr Lena Moberg 1989:23–124). Återstår då tre belägg med *g*-former ur varierande källtyper (Didrikskrönikan, Vadstena klostrets jordebok 1480 och ett brev av en västgötsk adelsman från 1510) som, så vitt jag vet, inte i något fall har något uppenbart samband med det aktuella sydsvenska dialektområdet. Därmed bortfaller i princip fornsvenska stavingar med *g* eller *gh* som argument för en utveckling *k > gh > bortfall* i *fe* och *je*. Det verkar därför mest sannolikt att förklara de sydsvenska formerna *fe* och *je* på motsvarande sätt som jag nyss har förklarat *me*, dvs. att *k* har fallit i ett satsfonetiskt sammanhang. Att vi får lång vokal i ett betonat *fe* eller *je* är en naturlig anpassning till målets fonotax, där kortstavighet saknas (jfr Wigforss 1913–18:26).

Ytterligare en parallell kan man finna, menar jag, i ortnamn på *ryd* i västra Småland. Där har en ljudutveckling *-rydh > -(e)t* i Sunnerbo härad med närmaste omnejd lett till former som *Torset* (< *Thorsrydh*) (Fridell 1987, dens. 1992:24–26). I vissa positioner används dock i stället en form utan *t*, t.ex. i *Torse by* eller *torsebönnena* 'torsetbönderna'. Man har alltså, på samma sätt som beträffande *mek* : *me* och *jak* : *ja*, en form med bevarad klusil och en form utan och variationen beror av det satsfonetiska sammanhanget. I ett område något längre norrut i Småland har en utjämning skett så att den *t*-lösa varianten helt tagit över. Inte heller i detta fall finns något som nödvändiggör antagandet av ett mellanstadium före bortfall. *T* har direkt fallit i gynnsamma (eller om man så vill: utsatta) positioner.

Att tidigare forskare har räknat med ett försvagat mellanstadium *k > gh* före bortfall beror sannolikt inte på att det empiriska källmaterialet skulle tala för detta utan ställningstagandet är snarast programmatiskt och ytterst baserat på en allmän tendens hos junggrammatikerna att vilja se en ljudförändring som ett gradvist och stegvist skeende.

Nordgränsen för det rekonstruerade äldre området för *mek* och *jak* följer ganska väl nordgränsen för bevarat *t* i supinum i t.ex. ordet *skurit* (Uppländska:73). Elias Wessén (1968:83–86) behandlar de två yngre fornsvenska övergångarna *t > dh* och *k > gh* i samma paragraf och underförstår därmed att han betraktar dem som fonetiskt och dialektgeografiskt sammanhörande, vilket förefaller mycket tilltalande. Anledningen till att *t*-gränsen kunnat hålla sig stabilare över tiden än *k*-gränsen är förmodligen att svagtonigt *t* är representerat i viktiga morfologiska strukturer, dessutom med stöd i skriftspråket, medan svagtonigt *k* endast har funnits i ett fåtal (om än mycket frekventa) ord och utan stöd i skriftspråket.

Intressant är att Einar Haugen (1976:280, 1984:352) också – fast på sitt sätt – parallellställer de två utvecklingarna, eftersom han, just som för sydvästsvenskt bevarat *k* i *jak* och *mek*, räknar med att sydsvenskt bevarat *t* i t.ex. *huset* och *sprungit* är restituerat, dvs. att *t* först i fornsvenskan försvagats till *dh* eller bortfallit, men sedan återinförts. Han (a.st.) säger om detta: "speech forms in Jy[[land] Danish D[ano-] Norwegian S[[outhern] Sw[edish] Gö[taland] Sw[edish] Dal[arna] Sw[edish] suggest restoration for purposes of morphemic distinction". Också Inge Lise Pedersen (2000:10–13) tycks gärna vilja räkna med restitution i detta fall för Sydsveriges del. Detta gäller enligt Pedersen också för preteritumändelsen *-ade*, som jag här inte tänker gå närmare in på. Den fordrar en särskild utredning och diskussion. Jag nöjer mig med att deklarerat min åsikt att *-ade* är utvecklat direkt ur *-adhe* och att svagtonsställningen gynnat bevarandet av dentalen (Hesselman 1948–53:309). Det finns ett parallellt empiriskt material i de småländska ortnamnen på *-ryda* med bevarad dental (Fridell 1991:36–37).

Jag har visserligen själv tidigare skrivit om en yngre fornsvensk utveckling av svagtonigt slutjudande ursprungligt *dh > t* i sydvästra Småland (t.ex. i *Thorsrydh > Torset*, *Ingridh > Ingert* och *manadh > manat*) och beskrivit denna som en differentiering i nabooopposition mot danskan (Fridell 1987:118–119), och man kan också finna enstaka exempel på en sydsvensk motsvarande skärpning *gh > k* (t.ex. *hanak* 'honung' i Blekinge; Hesselman 1948–53:320). Men sådana former kan inte rimligen anföras som argument för att svagtonigt finalt *k* och *t* restituerats. Tvärtom är det så att

detta kan ses som ett "hyperbevarande" av *k* och *t*. Konsonanterna inte bara bevaras i dialekten där de alltid har funnits, de införs också hyperdialektalt för ursprungligt *gh* och *dh*. Förutsättningen för utvecklingarna $dh > t$ och $gh > k$ är alltså sannolikt att ursprungligt *t* och *k* i motsvarande position står kvar och inte försvagas.

Att såväl äldre svagtonigt slutljudande *t* som äldre svagtonigt slutljudande *k* bevarats i ungefärligen samma geografiska område talar i sig för att det sannolikare är fråga om arkaismer än restituerade former. Det är rimligt och väntat att de två tonlösa klusilerna behandlats på samma sätt i dialekten.

Både Wiktorsson (1997:127) och Pedersen (2000:5) har antytt att det skulle vara egendomligt med bevarade arkaismer i det sydvästsvenska området. Pedersen (a.s.) säger om de områden i Sydsverige (sammanfattade som "Skåne mv."!), där *t* är bevarat i supinum, att det är "jo ikke just dialekter der er kendt for deres store konservatisme". Men det stämmer inte. Man kan tvärtom påstå att det finns gott om arkaismer i det sydvästsvenska dialektområdet: bevarat *a* i ändelser och som bindevokal, bevarad ändelse i starka femininer typ *boken* liksom bevarat slut-*n* även i andra ord och böjningsformer, bevarat *w* i kombination med vissa konsonanter (*swart*, *wit*, *twao*, *kwart* etc.), bevarad genitiv *henna* 'hennes', plurala verbformer i talspråk ännu vid 1900-talets början och dessutom en mängd relikter inom ordförrådet, ofta i ett bälte tvärs över Sydsverige.

Tanken att den fornsvenska övergången $k > gh$ skulle höra samman med den dansk-skånska klusilförsvagningen stöter på flera grundläggande fonetiska och fonologiska svårigheter. Den forndanska övergången $k > g$ har mycket större räckvidd och frekvens i språket. Dessutom är den, i sitt första och allmändanska stadium, en övergång från tonlös till tonande klusil. Det är först senare som man får en dialektalt begränsad vidare övergång till frikativ, en utveckling som väsentligen har uteblivit i de dialekter som gränsade till det fornsvenska språkområdet, dvs. i Skåne och Halland (Brøndum-Nielsen 1968:84). Den fornsvenska utvecklingen är däremot så vitt jag förstår enligt vanlig mening bland de flesta nutida språkhistoriker en övergång från tonlös klusil till tonande frikativ. I den mån som övergången $k > gh$ i fornsvenskan beror på danskt inflytande (vilket enligt Söderberg sannolikt också är fallet för vissa ord och namn, t.ex. *bagare* och *Sverige*) borde förklaringen vara antingen direkt påverkan från de danska dialekter, där ljudutvecklingen tidigt gått vidare till frikativt *g* eller ljudsubstitution mellan språken.

Både Söderberg och Wiktorsson tycker jag har en tendens till att bortse från den i sammanhanget viktiga skillnaden mellan klusilt och frikativt *g*,

genom att allmänt tala om övergång $k > g$ både för forndanska och fornsvenska. Wiktorsson skulle – om han nu ville – kunna stödja sig på en äldre junggrammatisk tradition som har menat att också den fornsvenska förändringen gått via tonande klusil, dvs. $k > g > gh$. Typisk är här Adolf Noreens (1904:208) formulering inom parentes: "Altes *k* wird (wahrscheinlich über *g*) zu [...] [*gh*] in ganz unbetonten silben." En helt parallell formulering ges för övrigt också för utvecklingen $t > dh$ (Noreen 1904:206). Axel Kock (1882–86:95) har i princip samma åsikt. Han säger:

När *k*-ljud [...] utvecklats till *gh*-ljud [...] är det väl möjligt att detta skett utan förmedlande öfvergångar därigenom att samtidigt ljudspärrets fasthet minskats och stämbanden försatts i vibrering. A priori sedt är det dock lika sannolikt eller sannolikare att dessa ljudförändringar skett successivt, och då antingen så, att först stämbanden kommit i vibrering och sedan ljudspärrets fasthet minskats, d. v. s. utvecklingen $k - g - gh$; eller så, att först ljudspärrets fasthet minskats, och sedan stämbanden börjat vibrera, d. v. s. ljudutvecklingen $k - ch - gh$.

Kock (1882–86:35–50, 69–111, dens. 1902:166–168) menar sig ha empiriskt stöd för sin hypotes i fornsvenska skrivningar med *g* och *ch*. Det är dock antagligen här vanligen fråga om en rent ortografisk variation, beträffande *ch* antagligen med lågtysk förebild (Wessén 1968:84, Löfkvist 1976:470–471; jfr dock nyss omtalat finlandssvenskt *g*). Hos de svenska junggrammatikerna, som Adolf Noreen och Axel Kock, finns ofta en förenklad och lite naiv tro att fornsvensk stavning detaljerat återspeglar uttalet.

När Noreen och Kock vill räkna med $k > g > gh$ är det alltså återigen fråga om junggrammatikens programmatiska förkärlek för successiva och stegvisa ljudförändringar. Något förvånande har Bengt Pamp (1971:107) vidarefört Kocks och Noreens tanke och konstaterar utan reservationer: "I trycksvag ställning tonaliserades [*k*] och [*t*] till [*g*] respektive [*d*]. De tonande klusilerna kunde senare få ett spirantiskt uttal." Elias Wessén (1968:83–86) räknar däremot uppenbarligen med en direkt övergång $k > gh$ (liksom $t > dh$).

Sammanfattningsvis menar jag alltså 1) att det sydvästsvenska området för *jak* och *mek* tidigare varit något större och utgjort ett sammanhängande bälte tvärs över Götaland; de reducerade varianterna *ja* och *me* där har uppkommit genom *k*-bortfall i ett satsfonetiskt sammanhang; 2) att det finns en betydande parallellitet mellan de yngre fornsvenska utvecklingarna $k > gh$ och $t > dh$, både fonetiskt och dialektgeografiskt; 3) att den forndanska ljudutvecklingen $k > g$ är fonetiskt och fonologiskt en annorlunda företeelse än den fornsvenska $k > gh$. Följaktligen finner jag det övervägande sannolikt

att *jak* och *mek* i Sydvästsvrige är arkaismer och inte restitutioner och att ett dialektgeografiskt samband mellan den dansk-skånska klusilförsvagningen och den fornsvenska utvecklingen *k > gh* därmed är osannolikt.

Litteratur

- Beckman, Natanael. 1917. Studier i outgivna fornsvenska handskrifter. Samlingar utg. av Svenska fornskrift-sällskapet 44. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Brd = Hesselman, Bengt (utg.). 1937. Bröllopsdialekter på dialekt och några andra dialektdikter från 1600- och 1700-talen. Nordiska texter och undersökningar 10. Stockholm: Hugo Gebers förlag & Köpenhamn: Levin & Munksgaard.
- Brøndum-Nielsen, Johs. 1968. Gammeldansk Grammatik i sproghistorisk Fremstilling 2. Konsonantisme. 3 Opl. København: J. H. Schultz Forlag.
- Fridell, Staffan. 1987. Ljudutvecklingen *-rydh > -(e)t* i ortnamn i Sunnerbo härad i Småland. I: Namn och bygd 75. Uppsala, 117–140.
- 1991. "En småländsk ortnamnsgrupp" sjuttio år efteråt. I: Ortnamnssällskapet i Uppsala årsskrift. Uppsala, 24–40.
- 1992. Ortnamn på *-ryd* i Småland. Acta Academiae regiae Gustavi Adolphi 60. Studier till en svensk ortnamnsatlas 15. Uppsala: Almqvist & Wiksell International.
- Götlind, Johan. 1944. Västergötlands folkmål 2. Konsonanterna b–p. Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akademien för folklivsforskning 6:3. Uppsala: Lundequistiska bokhandeln.
- Haugen, Einar. 1976. The Scandinavian Languages. An Introduction to their History. London: Faber and Faber.
- 1984. Die Skandinavischen Sprachen. Eine Einführung in ihre Geschichte. Hamburg: Helmut Buske Verlag.
- Hedström, Gunnar. 1932. Sydsmåländska folkmål 1. Inledning, studier över vokaler i starktonig ställning. Skrifter utg. genom Landsmålsarkivet i Lund 1. Lund: C. W. K. Gleerups förlag.
- 1939. Recension av Elias Wessén. Våra folkmål. I: Arkiv för nordisk filologi 54. Lund, 149–157.
- Henning, Sam. 1960. Skrivarformer och Vadstenaspråk i Siælinna thrøst. En textkritisk och filologisk undersökning. Samlingar utg. av Svenska fornskrift-sällskapet 66. Uppsala: Almqvist & Wiksells boktryckeri.
- Hesselman, Bengt. 1948–53. Huvudlinjer i nordisk språkhistoria 1–3. Nordisk kultur 3–4. Uppsala: Almqvist & Wiksells boktryckeri.
- Kock, Axel. 1882–86. Studier öfver fornsvensk ljudlära 1–2. Lund: C. W. K. Gleerups förlag.
- 1902. Bidrag till fornordisk ljudlära. I: Arkiv för nordisk filologi 18. Lund, 142–171.
- Lignell, And. 1851. Beskrifning öfver grefskapet Dal 1. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Löfkvist, Jan-Eskil. 1976. Svenskan i latinska originaldiplom 1300–1325. En studie i medeltida skrivvanor. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia philologiae Scandinavicae Upsaliensia 9. Uppsala: Almqvist & Wiksell International.
- Moberg, Lena. 1989. Lågtyskt och svenskt i Stockholms medeltida tänkeböcker. Acta Academiae regiae Gustavi Adolphi 58. Uppsala: Almqvist & Wiksell International.
- Moberg, Lennart. 1944. Om de nordiska nasalassimilationerna *mp > pp*, *nt > tt*, *nk > kk* med särskild hänsyn till svenskan. Undersökningar till en atlas över svensk folkkultur. Språkliga serien 1. Uppsala: Almqvist & Wiksells boktryckeri.
- OFSF = Ordbok över Finlands svenska folkmål. 1982 ff. Helsingfors.
- Pamp, Bengt. 1971. Svensk språk- och stilhistoria. Lund: CWK Gleerup.
- Pedersen, Inge Lise. 2000. Hvad er forklaringen på forklaringerne? En diskussion af sammenhængen mellem dialektologiens selvforståelse og sproghistoriske forklaringer. I: Edlund, Lars-Erik (utg.). Studier i svensk språkhistoria 5. Förhandlingar vid Femte sammankomsten för svenska språkets historia Umeå 20–22 november 1997. Nordsvenska 11. Umeå: Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk vid Umeå universitet.
- Swenning, Julius. 1917–37. Folkmålet i Listers här. i Blekinge. Ljudlära och formlära. Svenska landsmål och svenskt folkliv B 36. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Söderberg, Gunilla. 1997. Taga, bagare, Bragby. Om *g* för äldre *k* i svenskan. Skrifter utg. av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 42. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.
- Söderwall = K. F. Söderwall. 1884–1918. Ordbok öfver svenska medeltids-språket 1–2. Samlingar utg. av Svenska fornskrift-sällskapet 27: 1–2. Lund: Berlingska boktryckeri- och stilgjuteri-aktiebolaget. – Supplement av K. F. Söderwall, W. Åkerlund, K. G. Ljunggren & E. Wessén. 1925–73. Samlingar utg. av Svenska fornskrift-sällskapet 54. Lund: Berlingska boktryckeriet.
- Uppländska = Margareta Källskog, Gerd Eklund, Bo Danielsson, Kristina Hagren, Anna Westerberg, Rune Västerlund & Maj Reinhammar. 1993. Uppländska. Språkprov med kommentar. Skrifter utg. genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. Ser. A:22. Uppsala: Dialekt- och folkminnesarkivet.
- Wessén, Elias. 1968. Svensk språkhistoria 1. Ljudlära och ordböjningslära. 8 uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Wigforss, Ernst. 1913–18. Södra Hallands folkmål. Ljudlära. Svenska landsmål och svenskt folkliv B 13. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Wiktorsson, Per-Axel. 1997. Centralsvenskt eller danskt? En granskning av Gunilla Söderbergs avhandling. I: Svenska landsmål och svenskt folkliv. Uppsala, 117–132.
- Zetterholm, D. O. 1944. "I trycksvag ställning". I: Arkiv för nordisk filologi 59. Lund, 45–56.

Material

- DAG = Språk- och folkminnesinstitutet, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg.
- SOFId = dialektsamlingar, Språk- och folkminnesinstitutet, Uppsala.